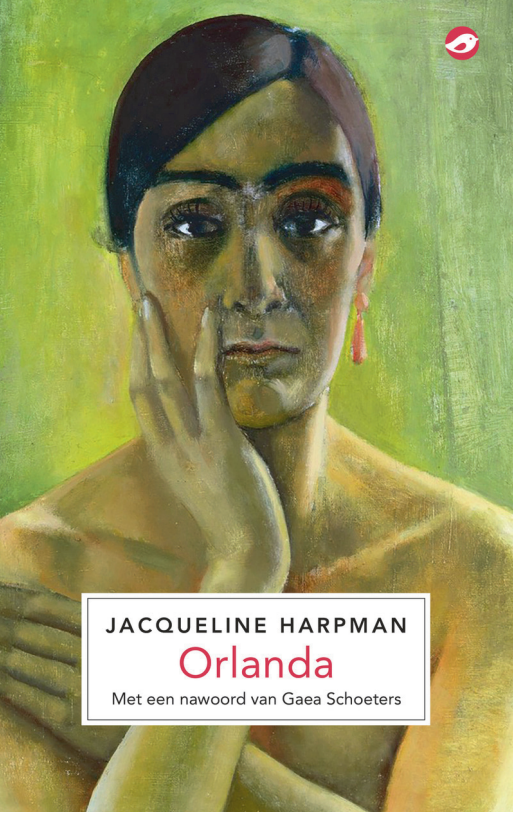

JACQUELINE HARPMAN

Orlanda

Met een nawoord van Gaea Schoeters

'Wat Virginia Woolf zich in stilte afvroeg, laat Harpman echt gebeuren.' – Margot Dijkgraaf in NRC

Welke man of vrouw heeft er nooit van gedroomd om op zijn minst één keer van leefwereld te veranderen door in het lichaam en de geest van een ander te kruipen? Aline Berger zal deze gedaanteverwisseling aan den lijve ondergaan. Ze wacht op het Parijse Gare du Nord op de trein naar Brussel. Ze leest een roman van Virginia Woolf, maar haar gedachten dwalen af en richten zich plotseling op een onbekende blonde jongeman van een jaar of twintig, Lucien Lefrère. Op dat moment besluit Aline het onmogelijke waar te maken: een deel van haarzelf, haar mannelijke kant, verhuist van haar vrouwenlichaam naar dat van de jongen. Een duizelingwekkende ervaring... Nu Aline in Lucien woont, kijkt ze naar de Aline die ze heeft verlaten. Ze wordt, zij worden, meegesleurd in een avontuur waarin de situaties noodzakelijkerwijs onverwacht zijn, de affaires scabreus, de toenadering tussen de individuen verrassend.

'Verbeeldingskracht. Jacqueline Harpman heeft er zeker geen gebrek aan... Met ongelooflijke beheersing jongleert ze met identiteiten, verweeft ze verlangens en angsten, fantasieën en frustraties.' – L'Express

Jacqueline Harpman (1929-2012) werd geboren in Etterbeek, België, en vluchtte tijdens de Tweede Wereldoorlog met haar familie naar Casablanca. Ze werkte als psychoanalytica en heeft ruim 25 romans op haar naam staan, waaronder *Ik die nooit een man heb gekend*, dat postuum een internationale bestseller werd. *Orlanda* werd uit het Frans vertaald door Eveline van Hemert.

www.uitgeverijorlando.nl

9 789083 563831

JACQUELINE HARPMAN

Orlanda

Vertaald uit het Frans door Eveline van Hemert

Met een nawoord van Gaea Schoeters

uitgeverij
ORLANDO

De uitgever ontving voor deze uitgave in het kader van Schwob.nl een subsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

© Éditions Grasset & Fasquelle, 2008

Oorspronkelijke titel *Orlanda*

Oorspronkelijke uitgever Éditions Grasset & Fasquelle,
1996

© 2026 Nederlandse vertaling Uitgeverij Orlando bv,
Amsterdam en Eveline van Hemert

© 2026 Nawoord Gaea Schoeters

De oorspronkelijke Nederlandse vertaling van Eveline
van Hemert verscheen in 1997 bij Uitgeverij Thôth

Omslagontwerp Mariska Cock

Omslagbeeld Anita Rée, *Selbstbildnis*, 1930

Zetwerk Pre Press Media Groep

ISBN 9789083563831

NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl

DAG EEN: VRIJDAG

De beginscène speelt zich af in Parijs, tegenover het Gare du Nord, in het café dat de ambitieuze naam Brasserie de l'Europe draagt. Met zijn chroom, plastic en skai is het een omgeving om degene die zo onverstandig zou zijn deze aankleding tot zich te laten doordringen aan een beginnende zenuwkwaal te helpen. Het is even over enen. Sommige bezoekers eten een Russisch ei, andere een broodje. Aline Berger, een vijfendertigjarige vrouw, zit achter een glas mineraalwater waarvan ze regelmatig een paar slokken neemt, en leest. Pas twintig minuten voor vertrek wordt aangekondigd op welk spoor je trein binnenkomt, en Aline houdt er niet van te wachten in die lawaaierige, buitenproportioneel grote hal waar je nooit zeker bent van een zitplaats.

Ik heb de indruk dat mevrouw Berger zich niet erg concentreert op haar boek. Van tijd tot tijd laat ze haar blik ronddwalen om hem daarna weer op haar horloge te richten. De tijd kruipt om. Ze had niet zo vroeg hierheen moeten komen, maar ze is zorgelijk van aard en altijd bang te laat te komen. Bovendien was ze klaar met haar onderzoek, dus wat moest ze verder nog in de stad? Ze heeft een uur doorgebracht in de Orangerie, een halfuur bij boek-

handel Smith, het enige wat overbleef was de metro induiken. Ze zucht. Ze concentreert zich op de tekst, die haar niet echt boeit. Ze leest de cruciale passage van *Orlando* waarin de transformatie plaatsvindt nu op zijn minst voor de tiende maal en probeert de onderliggende betekenis te vatten, maar ze heeft steeds het gevoel aan de oppervlakte te blijven en wenst de gedachte dat er misschien wel geen diepere betekenis is niet te accepteren. Ze doet haar best: *First, comes our Lady of Purity; whose brows are bound with fillets of the whitest lamb's wool; whose hair is an avalanche of the driven snow...* enzovoort. Ze gaapt. Achter de woorden die ze verbeterd overleest kronkelt een andere gedachtestroom die verborgen meanders voortstuwt zoals die rivieren die men intermitterend noemt omdat ze soms over het aardoppervlak stromen en dan weer onder de grond verdwijnen, het lijkt alsof ze daar eindigen maar een paar kilometer verderop komen ze weer tevoorschijn. Gebruikmakend van het voorrecht van de romanschrijver – ik heb er nooit een geheim van gemaakt dat ik me bevoorrecht voel – luister ik ernaar en ben al snel verbijsterd.

En als ik nu eens van geslacht veranderde? Als ik jou, o schuchtere ziel, eens dit meisjeslichaam liet en in een jongen kroop, kijk, die daar tegenover me bijvoorbeeld, die stevig behaarde blonde, zijn blik is ontwijkend maar hij heeft de wijde, vastberaden mond van eigenzinnige mensen. Zou ik naar je kijken met de blik van een andere vrouw – of van een man? Ik zou vast snel op je uitgekeken zijn, want zonder mijn levenslust, zonder mijn onstuihmigheid en mijn kracht die je af en toe zo bang maken, want jij noemt het agressie, zou je kleurloos zijn, je rug-

gengraat verliezen, je zou keer op keer het onderspit delven en een benepen bestaan leiden. Ik hinder je al je hele leven, je doet je uiterste best me te verstoppen met lippenstift, lang haar en zijden jurken die bij de minste beweging rondwervelen, je wordt charmant en vrouwelijk gevonden, maar ik woon in je angst en mij is het daar te benauwd. Als ik een man was, zou ik niet achter de vrouwen aangaan, die ken ik te goed, ik zou mijn lust vrolijk richten op andere mannen, ik zou doen wat ik als meisje nooit heb gedurfd, ik zou ze uitdagen! Misschien heb ik altijd als homoseksueel van mannen gehouden, maar dan uiteraard als een homoseksueel die zich schaamt voor zijn geaardheid en er niet aan wil toegeven, en heb ik me vermomd – als travestiet geleefd? – heb ik dat rare lichaam aangetrokken waarin ik me nooit heb thuisgevoeld. Soms viel er een op me, maar omdat ik niet op mezelf viel, begreep ik er niets van. Een jongen zijn! Als ik mijn fantasie die jij altijd zo strak in toom houdt de vrije teugel geef, kan ik me voorstellen hoe het is in dat andere lichaam, het is steviger, met een lang, plat bovenlijf waarover je de borstspieren kunt zien bewegen, mijn heupen worden smal en aan mijn onderbuik word ik een turgescentie gewaar die doet denken aan de mast van triomfvaandels die de avond na een veldslag langzaam heen een weer worden gezwaaid over met doden bezaaide velden. Je bent bang, je verstijft, je hangt me de keel uit. Ik zou met bedaarde pas lopen, ik zou de mannen recht aankijken, wat jij doodeng zou vinden, ze zouden lichtelijk schrikken maar sommigen zouden zich omdraaien en me nakijken en misschien zou ik er een uitkiezen, die ik zou verleiden en

meevoeren naar onvermoede afgronden. Ik ken ze door en door, ik weet waarvan ze houden. Ik weet zeker dat ik als minnaar beter zou zijn dan als minnares, want ik zou nergens bang voor zijn, meisjes wordt geleerd zich kuis en terughoudend te gedragen, als jongen heb ik niets geleerd omdat niemand ooit mijn bestaan heeft vermoed. Ik zou onbevangen naar onbekende contreien vertrekken. Goden, wat een reis! Daarbij vergeleken zijn Amerika, Columbus, Amazonië en de poolcirkel een lachertje, en zelfs de maan of Mars! Het onbekende zit tegenover me, honderdmaal heeft mijn vrouwenlichaam in zijn armen gelegen maar nooit ben ik er binnengegaan. De afstand tussen de geslachten is groter dan die tussen Vega en Centaur, ik stuit op gesloten gezichten en ik kom er niet in, ik zeg: Waar denk je aan? Ze glimlachen en ik blijf buiten staan, verloren, alleen, opgesloten in dit vrouwenlichaam dat altijd heeft gehoorzaamd aan de onbeduidende angsten waar jij niet vanaf durft te stappen. Maar ik ben niet kwaad op ze, zij kunnen er niets aan doen, en ik ook niet, we zijn allemaal gebonden aan een onwrikbaar vaststaande identiteit waardoor we even ver van elkaar verwijderd zijn als melkwegstelsels en die maakt dat we ons op elkaar storten in een poging nieuwsgierigheid af te kopen met genot. Nooit is een vrouw man geweest, nooit een man vrouw. Beide geslachten bezitten een eigen wijsheid die ze voor zichzelf houden en die stompzinige operaties die worden uitgevoerd zijn een wassen neus, een vermomming die de geest onaangetast laat, ze trekken het lichaam een ander jasje aan en doden de begeerte. Maar je intrek nemen in een ongeschonden lichaam! Met drie passen

een andere wereld binnenstappen! *Ik is een ander, een man? Ik* is duizend anderen en waarom zou ik die *ik* die me de keel uithangt niet kunnen verlaten?

Ondertussen heeft de blonde jongen een tweede kop koffie besteld. Ik vind hem er wat vermoeid uitzien, waarom drinkt hij zoveel koffie terwijl hij eigenlijk slaap nodig heeft? Ik zie een reistas aan zijn voeten, misschien wacht hij ook op de trein? Ik heb echt zin in hem! Hij heeft lange handen met niet al te schone nagels, maar het gezicht ziet er verzorgd uit, goedgevormd, het is gemaakt om vastberadenheid uit te stralen. Zoals ik hem daar zie zitten op die oncomfortabele stoel heeft hij iets sierlijks, er valt best wat van te maken. Hij heeft een imitatieleren jack aan van het soort dat een paar jaar geleden in de mode was, met ritsen overal, en een spijkerbroek die vershoten is maar niet gescheurd. Hij verdient zeker niet al te best? Zelfs als ik niet gevangen zat in die figuur van verstandige vrouw waarvoor jij zo lang geleden hebt geselecteerd dat het je tweede natuur is geworden, dan nog zou ik hem niet opmerken want het is een alledaags, slaapverwekkend type, het enige wat hem interessant maakt is dat hij een jongen is, hij is jong, robuust en niet lelijk. En als ik het nu eens deed? Ik zou in hem wonen en hem knap maken want voor mij is het simpele feit een jongeman te zijn al zoiets fantastisch dat niets mijn geluk zou kunnen bederven. Onder mijn invloed zou hij tot bloei komen, ik zou die ogen met die sombere blik laten twinkelen, ik zou zijn rug rechte. Waarom ziet hij er zo uitgeblust uit? Hij kan toch alles doen wat hij wil, hij is tenslotte geen meisje. Mag je zo achteloos omspringen

met de schatten die de natuur je heeft geschonken? O, als ik toch eens in hem kon kruipen! Misschien hoef je het alleen maar te willen en weet niemand dat omdat niemand ooit zoiets idioots heeft geprobeerd. Jij laat je altijd afremmen door je gezond verstand, zelfs wanneer je alleen maar met een gedachte speelt, daarom ben je zo'n saaie tut. Mijn besluit staat vast, ik verander van lichaam.

Ik verander van lichaam?

Dit kan niet, het is ongelooflijk, en toch doe ik het. Ik verlaat je zonder me om te draaien en breek door het onmogelijke heen. Ik voel niets, ik weet alleen dat ik in het ondefinieerbare terechtkom, ik zweef rond tussen ervoor en erna, ergens waar tijd en ruimte vanzelfsprekend niet bestaan, de tijd is tot nul gereduceerd en dat duurt eendeloos, een eeuwigheid lang leef ik in een nergens waarvan ik me zelfs op het moment zelf niets kan herinneren want *moment* betekent niets meer, mijn enige werkelijkheid is dat onontbindbare *ik* waarvan ik niet begrijp wat het is maar dat me verlicht met zijn wonderbaarlijke vanzelfsprekendheid, in deze onbenoembare toestand is het mijn vaste kern, mijn garantie, mijn immateriële verankering die deze onmogelijke overtocht, waarbij ik zelfverzekerd mijn richting kies, mogelijk maakt hoewel hoog en laag, voor en achter niet bestaan en ik desondanks weet waar ik heen ga, nauwelijks ben ik vertrokken of ik kom al aan, ik heb de eeuwigheid doorkliefd, er is geen tijd verstreken, geen weg afgelegd, ik neem vaste vorm aan, de reis is ten einde, om me heen krijgt de kosmos zijn oude aanzien terug, ik kan kijken, ik hoor, ik voel, ik ben!

Ik heb het gedaan!

Aline zit daar en ik zit hier, we zijn gescheiden, verbijs-terd kijk ik naar *mij* die aandachtig leest, ja, voortaan staat het werkwoord in de derde persoon enkelvoud, achter de bijna lege halve liter Badoit, regelmatig je nieren spoelen is een voorwaarde voor een goede gezondheid heeft mijn vader me altijd verteld, *mij* zit schuin aan de overkant, en ik zit in de blonde jongeman, ik ben doodleuk in zijn hoofd gekropen. Hij heeft er niets van gemerkt. Laat je je zo gemakkelijk van je plaats verjagen? Hij was zeker niet erg aan zichzelf gehecht, hij is geluidloos verdwenen. Ik heb het rijk alleen. Ik tril van emotie, ik houd me in maar ik heb zin om op te staan en een rondedans te maken onder het slaken van vreugdekreten, ik moet rustig blijven, ik heb zojuist het onmogelijke verwezenlijkt maar als ik daar ruchtbaarheid aan zou geven zou ik me in een ommezien in een dwangbuis bevinden met drie verplegers om me heen om me in bedwang te houden. Laten we ons nieuwe rijk eens in ogenschouw nemen. Niet al te schone nagels, zei ik, maar het is erger: hij bijt ze af! Je moet wel gek zijn om zulke mooie handen te verpesten. Ik voel aan de schouders: ze zijn stevig, gespierd, en de borstkas, o, wat heerlijk daar niet die eeuwige ronding van mijn borsten te voelen! De buik is volmaakt plat en de dijen aangenaam hard. Dit lichaam bevalt me, het bevalt me zo goed dat ik er opgewonden van ben. Het staat wel vast dat ik altijd meer van mannen heb gehouden dan ik mezelf heb durven toegeven en mijn hart klopt sneller bij het idee dat deze helemaal van mij is, maar ik moet me inhouden want ik zit in een openbare gelegenheid en ik wil mijn nieuwe leven niet beginnen

met een stommititeit. Ik leg dus mijn handen weer op tafel, richt mijn aandacht op de gevoelens in mijn binnenste en merk direct dat ik een lichte migraine heb. Daarom zag hij er dus uit alsof hij niet lekker was! Daar baal ik van, ik ben niet van lichaam veranderd om me minder gezond te voelen dan eerst, wat heeft hij uitgevoerd? Hij heeft vast te veel gedronken gisteravond, ik ken dit lichtelijk be-roerde gevoel alleen van de keren dat ik goedkope wijn heb gedronken, hij kan zeker niet goed tegen alcohol. Ho eens even, zou ik geen ruggengraat hebben? Zou ik een slapjanus zijn? Nee, geen paniek, wie deze jongeman ook is, ik ben niet hem, ik bewoon hem, ik doe met hem wat ik wil maar ik ben nog steeds mezelf, en ik ben er nooit de vrouw naar geweest om onmatig te drinken of te eten. Ik moet een aspirientje hebben. Hé, er moet nog iets van hem zijn achtergebleven, want ik krijg door dat mijn gastheer daar niet van houdt, hij slikt nooit pillen want hij denkt dat dat het lichaam *vergiftigt!* Vergiftigt! Wat een flauwekul, hij is bang voor een beetje acetylsalicylzuur maar hij bedrinkt zich wel! Ik had aspirine in mijn tas, dat heb ik altijd, ik ga mezelf er eentje vragen.

Terwijl ik opsta gebeurt er zoiets vreemds dat ik op het punt sta weer neer te ploffen: ik ben namelijk een stuk groter dan Aline, mijn benen zijn langer, en ik had bijna de tafel omgegooid. Ik heb zojuist tien centimeters ont-vouwd waaraan ik niet gewend was. Het perspectief is totaal anders: ik sta hoger, of de dingen staan lager, het is uiterst verwarrend en even ben ik duizelig. Even maar, want ik ben niet van plan het genoeg van mijn trans-formatie door wat dan ook te laten temperen.